

ЯКІСНЕ КОМПЛЕКТУВАННЯ ФОНДУ – ЗАПОРУКА ЕФЕКТИВНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ КОРИСТУВАЧІВ

У статті висвітлюється роль комплектування бібліотечного фонду в інформаційному забезпеченні користувачів, зокрема, якість, повнота та ефективність обслуговування.

Ключові слова: фонд, комплектування, бібліотечне, інформаційне обслуговування, користувач.

Відомо, що інформація – це своєрідний стратегічний ресурс, який має велике значення для успішного розвитку суспільства. Для того, щоб нові знання розвивалися далі, вони мають бути сприйняті та засвоєні спеціалістом, який виступає інформаційним споживачем. Професійну відповідальність за надання користувачеві можливості опанування всеосяжною інформацією, тобто за якість інформаційного обслуговування несе сучасний бібліотекар-бібліограф, інформаційний посередник між інформаційним потенціалом бібліотеки та її споживачем [1, с.2]. Тому пошук методів, шляхів і причин (зупинимось на комплектуванні фонду як запоруці якісного обслуговування користувачів), які сприяють оптимальному задоволенні інформаційних потреб користувачів, потребують детальніших наукових розробок та ширшого обговорення.

Діяльність бібліотеки являє собою органічний комплекс взаємопов'язаних функцій, направлених на формування та задоволення потреб читачів в інформації. Сутнісна функція бібліотеки – документально-комунікаційна, зміст якої полягає у виявленні необхідного документа, його придбанні (назавжди або тимчасово), обробці, пошуку та замовлення користувачів, забезпеченні найбільш комфортних умов для його використання. Ця функція є сутнісною (онтологічною, зовнішньо-системною) для всіх типів та видів бібліотек, у тому числі й для бібліотек вищих навчальних закладів, які разом з іншими соціальними інститутами, що мають документні фонди, створюють систему документальних комунікацій, соціальне призначення якої – забезпечення комунікації між користувачем і документом [5, с.11].

Бібліотечне обслуговування – це відкрита, багаторівнева підсистема з надання різноманітних інформаційних послуг, орієнтована на користувачів. Функціонування цієї підсистеми пов'язане з моніторингом, аналізом і оцінкою стану ринку реальних і потенційних користувачів, їхніх потреб і очікувань. Дослідження розвитку інформаційно-культурних і освітніх послуг у регіоні та стану користувацького середовища всередині бібліотеки, а також аналіз якості послуг та їх відповідності потребам користувачів сприятиме глибшому задоволенні їхніх потреб.

Бібліотечні фонди України сьогодні є не лише культурним надбанням народу, чинником його суспільного прогресу, але й однією зі складових загальнодоступного інформаційного ресурсу держави. Від того, наскільки якісно і повно вони сформовані, залежить ефективність роботи книгозбірень із задоволення різноманітних інформаційних потреб суспільства [2, с.19].

Будучи провідним підрозділом університету, бібліотека відображає рівень його розвитку, «може не лише допомагати у вирішенні найскладніших проблем навчання, але й сприяти виробленню ціннісних орієнтацій, впливати на формування в стінах закладу інтелектуального та культурного середовища – тоб-

то особливого ґрунту, на якому зусилля викладачів і вчених принесуть плоди. Бібліотека здатна створювати атмосферу творчої зацікавленості в навчанні, науці, мистецтві, впливати на стан духу, який не піддається жодним вимірам та оцінкам, проте лежить в основі моралі, сприяти вихованню української душі» [8, с.32]. Згідно ліцейзійних вимог надання освітніх послуг основним критерієм в основі якісного задоволення користувачьких послуг є відповідність фонду бібліотеки його завданням, причому насамперед навчальним [6, с.226].

Призначення фонду – якнайповніше, оперативніше й якісніше задовольнити різноманітні інтереси користувачів; наблизити до них найзапитуваний бібліотечний масив, запобігти ймовірності одержання відмови. «З огляду на це, важливою проблемою, що стоїть перед книгозбірнями, є організація наукового підходу до комплектування фондів» [7, с.16].

Комплектуванням книжкових фондів називають створення і поповнення фонду бібліотеки науковою, навчальною, художньою, довідковою літературою, в відповідності до його профілю та завдань, а також, систематичне звільнення його від видань, застарілих за змістом.

Комплектування повинно бути науково й практично обґрунтоване, планове, оскільки лише при розумному підході до цього можливо створити фонд, який включає в себе відповідну сукупність документів, необхідних для певного типу бібліотеки.

Питання про види комплектування, розробку їх сутності, зведення їх в єдину систему має велике теоретичне значення, сприяє упорядкуванню наших знань і уявлень про комплектування бібліотечних фондів в цілому, а так само дозволяє методологічно правильно підійти до практичної роботи щодо удосконалення фонду бібліотеки.

Ось чому комплектування – це не просто технічний процес. Це перш за все важлива умова повноцінного обслуговування користувачів. Тому від якісного комплектування залежить діяльність усієї бібліотеки.

Вирішуючи питання комплектування, важливо ретельно дослідити як сам фонд, так і запити користувачів.

Фонд бібліотеки – це «складова частина загальнонаціонального культурного спадку України, являє собою цінне історичне джерело, інформаційний ресурс держави, включає велику кількість пам'яток світового значення, і крім наукової, культурно-історичної і інформаційної, має величезну матеріальну цінність» [4, с.48].

Майже мільйонний фонд бібліотеки Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка – це універсальна, багатогалузева і багатифункціональна документальна база для учбової, наукової та просвітницької діяльності. (Лише у книгозховищі, в центральному абонементі, налічується понад 600000 примірників книг. Тут зібрані наукові, навчальні, навчально-методичні, художні, довідкові видання різних галузей знань: літературознавство, мовознавство, суспільні, економічні науки, політичні, педагогічні, природничі, фізико-математичні, технічні тощо.) Від початку історії тоді ще педагогічного інституту зусиллями його вчених, працівників фонд ретельно відбирався, формувався та комплектувався, щоб накопичувати інформацію, необхідну для поставлених завдань вищого навчального закладу. І на сьогодні, бібліотека займається розробкою концепцій формування фонду, аналізуючи його потреби у використанні. Головна мета зводиться до вивчення так званого «активного» фонду, і, відповідно, його наповнення. Такий підхід дозволяє удосконалити склад фонду, впровадити в практику нові інформаційні технології.

З розвитком ринкових відносин змінилася традиційна технологія комплектування фондів. Сучасній системі комплектування притаманні такі риси: різноманіття джерел документонаходжень, широке використання Інтернет, автоматизація традиційних технологій комплектування [6, с.227].

«У сформованих умовах практично кожна бібліотека змушена шукати свої шляхи вирішення проблеми поповнення своєї книжкової колекції. Не стали винятком у цій ситуації і ми. Аналіз сьогodнішньої ситуації з книжковим фондом бібліотеки характеризується тим, що за останні роки обсяг нових надходжень за державний кошт помітно скоротився, погіршилася якість комплектування, фонди структурних підрозділів не завжди відповідають запитам читачів. На зниження формування фондів серйозно вплинуло обмеження коштів в університеті, інфляція і пов'язане з нею зростання цін на твори друку.

Сьогodні ми говоримо: і про роботу зі спонсорами, і про велику роботу з читачами, готовими подарувати бібліотеці книги зі своєї колекції за благодійною акцією «Подаруй бібліотеці книгу!», а також налагоджуємо зв'язки з видавництвами, книготорговельними фірмами» [3, с.249]. Ще одним джерелом поповнення бібліотечного фонду є його формування шляхом заміни загублених книг. До уваги беруться видання, яким є не більше 5 років, і, які є найзапитуванішими в користувачів.

Формула якісного обслуговування: «Задоволений читач – успішна бібліотека». Тому для покращення обслуговування, для якісного інформаційного забезпечення навчально-виховного процесу та наукової діяльності університету, а також з метою найповнішого задоволення потреб своїх користувачів – викладачів, студентів, науковців використовувалися як традиційні, так і сучасні форми інформаційно-бібліографічної роботи. При формуванні фондових ресурсів враховуються сучасні інформаційні потреби користувачів; тому для інформування читачів на «робочих столах», полицях, сайтах, віртуальних книжкових виставках розміщуються різні інформаційні повідомлення, які містять перегляди нових надходжень.

Беручи до уваги те, що головним для бібліотеки був і залишається користувач, його запити і потреби, а отже – і якісне обслуговування, при комплектуванні фонду враховуються і соціологічні дослідження. Основним інструментарієм низки соціологічних досліджень у бібліотеці може стати анкета з запитаннями, пов'язаними з проблемами читання, мотивацією читання, читацькими інтересами, роллю та місцем книги в житті людини.

Анкетування дозволить скласти рейтинги найулюбленіших та найзапитуваніших авторів української та світової літератури, визначити найнеобхідніші галузі літератури та потреби користувачів, а також допоможе виявити читацькі переваги. Бібліотечні працівники ретельно відстежують ці запити, враховують їх при комплектуванні та доукомплектуванні фондів.

Отож, працюючи в умовах сучасного освітнього середовища, персонал бібліотеки КіПНУ імені Івана Огієнка намагається максимально задовольнити потреби користувачів бібліотеки, які стають більш вимогливими щодо отримання необхідної інформації, адже можливість користуватися сучасними інформаційними технологіями суттєво впливає на одержання якісної вищої освіти, забезпечення науково-дослідної діяльності університету; використовує всі можливі шляхи поповнення та збагачення фонду, працює над вивчення читачьких запитів та інтересів, вдосконалюючи інформаційну систему забезпечення.

Список використаних джерел:

1. Коваль Т. Організація обслуговування читачів-гуманітаріїв. *Бібліотечний форум*. 2008. № 1. С. 2-7.

2. Кришевич Т. Обмінний і резервний фонди Національної парламентської бібліотеки України: сучасний стан і завдання на перспективу. *Бібліотечна планета*. 2006. №2. С. 19-22.
3. Литвиненко О.В. Бібліотечні фонди. Проблеми формування та збереження фонду наукової бібліотеки Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. *Бібліотека та сучасні тенденції в інформаційному забезпеченні освітньої, науково-дослідної та інноваційної діяльності вищих навчальних закладів* : матеріали наук.-практ. конф., присвяч., 50-річчю НБ ХНУ, 15-16 берез. 2012 р. Хмельницький : ХНУ, 2012. С. 248-251.
4. Наукова бібліотека Одеського національного університету ім. І.І. Мечникова: іст. нарис. До 185-річчя заснування. Одеса : Астропринт, 2002. 248 с.
5. Пасмор Н.П. Бібліотечно-інформаційне забезпечення самостійної роботи студентів. Київ : Кондор, 2007. 11 с.
6. Фоміних В.В. Комплектування фонду наукової бібліотеки ВНЗ на сучасному етапі – мистецтво чи наука? *Бібліотека та сучасні тенденції в інформаційному забезпеченні освітньої, науково-дослідної та інноваційної діяльності вищих навчальних закладів* : матеріали наук.-практ. конф., присвяч., 50-річчю НБ ХНУ, 15-16 берез. 2012 р. Хмельницький : ХНУ, 2012. С. 226-231.
7. Хімчук О. Проблеми організації комплектування фондів бібліотек шкіл нового типу. *Бібліотечна планета*. 1999. №1. С. 16-17.
8. Шкіра О. Бібліотека вищого навчального закладу як осередок духовного і культурного розвитку особистості. *Бібліотечна планета*. 2006. № 3. С. 32-34.

The article highlights the role of completing the library fund in the information security of users, including the quality, completeness and efficiency of the library.

Key words: fund staffing, library, information service user.

Отримано: 19.04.2018

УДК 025.2:027.7(477.43-21)К-ПНУ

О. В. Литвиненко, м. Кам'янець-Подільський

КНИЖКОВІ ДАРИ – ВАЖЛИВИЙ ІНСТРУМЕНТ ПОПОВНЕННЯ БІБЛІОТЕЧНОГО ФОНДУ (з досвіду роботи бібліотеки Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка 2007-2017 рр.)

У статті розглянуто традиції дарування книг, критерії та вимоги щодо дарчих видань. Акцентовано увагу на важливості проведення акції «Подаруй бібліотеці книгу!», відзначено активних дарувальників К-ПНУ ім. Івана Огієнка.

Ключові слова: акція «Подаруй бібліотеці книгу!», фонд, поповнення, дарувальники, інформаційний ресурс.

Мета статті – подати персональний склад, та відомості про книжкові збірки та окремі видання, подаровані бібліотеці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Також було здійснено вибіркове виявлення фрагментів окремих книгозбірок і видань, у різних періоди подарованих К-ПНУ імені Івана Огієнка, які зараз зберігаються у фондах. Вагомими джерелами поповнення нашої бібліотеки є подарунки авторів, читачів, різних установ, спонсорів, книгообмін та кошти університету.

Головним напрямом бібліотечної роботи завжди було і залишається комплектування фонду, його удосконалення. До теми формування книжкових фондів зверталися І. Сливка, В. Геринович, С. Сірополко, О. Пащенко, А. Копилов,